

Gulielmi Amesii
Demonstratio
LOGICÆ
VERÆ.

CANTABRIGIÆ,
Ex officina Rogeri Danielis, almæ
Academiae Typographi.
1646.

IN
GULIELMI AMESII
Demonstrationem
LOGICÆ VERÆ.

ARS artium mensura fœta legibus,
Quæ mentis almæ ducis errantem gradum
Cujusque scire scire prudenter docet,
Salve, renata, parte ceu quadam tui,
Sed tota rursum. quatenus quicquid domu
Huc Socrateæ docta contulit manus,
Velpriscus olim fudit Euphorbi nepos,
Quicquid Stagyrae dictat argutus sensu
Optata parvo cura digessit lare,
Labosque solers. Vitream fractam simul,
Tricasque turpeis, ordinis chaos, quibus
Polluta mens bebescit, eÿ sese exuit,
Illis resignat; qui diebus disputant,
Et cruda Veterum placita secure imbibunt
Hederæ sequaces, Veritas quibus nova
Scelus est piandū: quicquid indictū Ethī
Profanus error. Disce credulum genus
Servumque priscis usquequo credi deet.

REINERUS VOGELSANGIUS

Vianensis.

PROLEGOMENA.

THESES I.

ARs est regularis institutio rei,
in existentia & operatione,
ad suum finem.

2. Ad eam requiruntur,
Intellectus principiorum, quæ ad eam
rem sunt necessaria; eorundem inter se
conjungendorum *Scientia*; aliorum ex
aliis deductio per *Sapientiam*; omnium
ad usum applicandorum *Prudentia*, & ex-
ecutio ipsa, quæ proprie dicitur *Ars*; &
si ab alio alteri tradatur, *Doctrina* vel
Disciplina.

3. Ars hæc quadruplicem habet existentiam, 1. In Idea, 2. In actu exercito, 3. In opere ejus effecto, & 4. In picturâ vel imagine ejus expressâ.

4. Idea artis primo, perfecte & eminenter, est in ente Primo, à quo reliqua emanant, id est, in Deo. Est etiam ex parte in rationali creatura, cui Deus & oculum dedit ad eam percipiendam, & eam ipsam pro suo modulo communicavit, persensum, observationem, & experientiam.

5. *Actus primo est in rerum creatio-
ne & creatarum directione ad finem, sed*

IN
GULIELMI AMESII
Demonstrationem
LOGICÆ VERÆ.

ARs artium mensura fæta legibus,
Quæ mentis almæ ducis errantem gradum
Cujusque scire scire prudenter docet,
Salve, renata, parte ceu quadam tui,
Sed tota rursum. quatenus quicquid dom.
Huc Socrateæ docta contulit manus,
Velpriscus olim fudit Euphorbi nepos,
Quicquid Stagyræ dictat argutus sena.
Optata parvo cura digessit lare,
Labosque solers. Vitream fractam simul,
Tricasque turpeis, ordinis chaos, quibus
Polluta mens bebescit, & sese exuit,
Illi resignat, qui diebus disputant,
Et cruda Veterum placita secure imbibit
Hederæ sequaces, Veritas quibus nova
Scelus est piandum: quicquid indictu Etbi
Profanus error. Disce credulum genus
Servumque priscis usquequo credi deet.

REINERUS VOGELSANGIUS

Vianensis.

PROLEGOMENA.

THESES I.

Ars est regularis institutio rei,
in existentia & operatione,
ad suum finem.

2. Ad eam requiruntur,
Intelletus principiorum, quæ ad eam
rem sunt necessaria; et runderem inter se
conjungendorum *Scientia*; aliorum ex
aliis deductio per *Sapientiam*; omnium
ad usum applicandorum *Prudentia*, & ex-
ecutio ipsa, quæ proprie dicitur *Ars*; &
si ab alio alteri tradatur, *Doctrina* vel
Disciplina.

3. Ars hæc quadruplicem habet existentiam, 1. In Idea, 2. In actu exercito, 3. In opere ejus effecto, & 4. In picturâ vel imagine ejus expressâ.

4. Idea artis primo, perfecte & eminenter, est in ente Primo, à quo reliqua emanant, id est, in Deo. Est etiam ex parte in rationali creatura, cui Deus & oculum dedit ad eam percipiendam, & eam ipsam pro suo modulo communicavit, per sensum, observationem, & experientiam.

5. *Actus primo est in rerum creatio-*
n. & creatarum directione ad finem, sed

est etiam in hominis actionibus per imitationem.

6 *Opus* primo est in rebus ipsis creatis, & earum statu, sed est etiam in rebus ab homine simili modo concinnatis, hujus est usus conjectus & speculatio separata.

7 *Imago* est effigies illa, quæ vel in rationalis creaturæ speculatione existit, vel in ejus delineatione, quæ ponitur libro, constans ex preceptis perfectissimis ad certæ rei εὐπρεπίαν concinnatis.

8 Hæc *imago* ex rei artificio colligitur per *Analysis* ejus in principia prima. Ideam postea convertitur à creatura rationali, quæ etiam similem structuram primit quæ *Genesis* nominatur.

9 Ars prout in Deo est, licet virtus multiplex, actu tamen simplex est & unius, sed in rebus creatis, quæ omnes sunt concretæ (quasi ex refractione radiorum multiplex evadit: & in illa multipliciter à rationis oculo recipitur, & exercetur).

10 In rebus creatis distincte considerantur *ens ipsum reale* & *ratiū ejus*: inter quæ priorem ex natura locum habet *ratio*, quæ non solum vim habet in re facta dirigenda, & in omni ejus parte etiam in ejus effectione, & in suam ipsius reflexione.

11 Rationis artis est *Dialectica*.

12 Hujus artis imago ab homine recepta duas alias artes secundarias & sibi ancillares parit, quibus ab homine ad hominem deferri possunt, *Grammaticam* & *Rhetoricam*.

13 Isteæ tres artes sunt generales, quia in omnibus rebus & artibus usum habent.

14 In ipso *Ente reali* est, limitatio per quantitatem, actus per naturam, & finis quæ bonitas appellatur.

15 Quantitatis artes sunt *Mathematica*, *Naturæ Physica*, Bonitatis *Theologia*: sed *Theologiae* non nisi tenuia principia in rebus creatis insunt, aut ex ipsis colligi possunt: quoniam irrationalis creaturæ, quamvis Deum versus tendunt, qui est primum & summum bonum, ad ipsum unum non attingunt. Homini igitur doctrina seu revelatione divina opus est, ut vestigia illa bonitatis quæ in creaturis adumbrantur, ut bene vivendo ad Deum ascendat.

16 Harum omnium artium comprensio, qua res emanant ab ente primo, & ad ipsum denuo redeunt, *Encyclopædia* nominatur: cuius catenæ circularis primus annulus est *Dialectica*, & ultimus *Theologia*.

Demonstratio

LOGICÆ VERÆ

T H E S I S I.

Dialectica est ars bene differendi; id est, rationes rerum bene discernendi, & inter se se componendi.

2. Rationes rerum vel simpliciter & scorsim considerantur, vel conjunctim & composite: Dialecticæ igitur duæ sunt partes, *Inventio* & *Dispositio*.

3. *Inventio* est prima pars hujus artis qua simplices rationes investigantur: singularē enim *inventionis* regulē sunt tandem viæ ac normæ rationes rerum secundandi.

4. Simplices istæ rationes dicuntur *argumenta*, quia affectum vel aptitudinem habent ad aliud aliquid arguendum: est respectu, vel habitudine feruntur ad aliud aliquid: & eum à quo recte intelliguntur ad cognitionem illius secunduntur.

5. *Argumentorum* alia in se vim habent arguendi, quia sunt in ipso artifice rei; atque adeo possunt ab artifice beneficio artis investigari; aliud vero non ha-

bet in se, sed ad se assumit aliunde, quia est extra artificium rei & ab artifice commo-
dato tenetur: illud argumenti genus dici-
tur *Artificiale*, hoc autem *Inartificiale*.

6. Inter *Argumenta artificialia*, quæ-
dam primitus afficiuntur ad arguendum,
id est, vim illam à se & primario habent,
quæ dicuntur *Prima*: quædam vero secun-
dario afficiuntur ad arguendum, & *Orta*
vocantur, quæ vim illam quam habent
referunt acceptam ad priora.

7. *Argumenta prima* vel simpliciter &
absolute inter se referuntur & inde dicun-
tut *Simplicia seu Absoluta*: vel ita refe-
runtur, ut æstimatio inde utriusque fiat,
atque ideo *Comparata* dicuntur.

8. *Argumentorum simplicium affectio*,
vel est amica quædam consensio, qualis
intercedere solet ubi una res ad alterius
essentiam, effectionem, vel complemen-
tum aliquod concurrit; vel est disjungens
quædam vel dissocians alienatio; illa
sunt *Consentanea*, hæc *Dissentanea*.

9. *Consentaneorum* alia arctius inter se
conspirant, ita ut alterum ab altero pen-
deat quoad essentiam, effectionem & co-
gnitionem, atque ideo dicuntur *absoluta*
vel simpliciter *Consentanea*, *Causa* nempe
& *Effectum*; alia vero levius & remissius,

6 G. AMESII *Demonstratio*

ita ut nulla intercedat communio essentiae, sed unum requiratur tantum ad alterius bene esse, & inde vocantur *modo quodam Consentanea, Subiectum scil. & Adjunctum.*

10 *Causa* est quæ vim ad fert ad rei productionem, à causa enim vis proficitur, quæ consenserit aliquid ad rei constitutionem, in re ipsa hæret: res igitur suum esse habet à causa per hanc vim; unde sequitur, accuratam scientiam rei, non posse haberi nisi per cognitionem illarum causarum, quarum vires ac virtutes concurrunt ad eam constituendam: atque hæc eadem est ratio, cur inter omnia *Argumenta* primum locum teneat: quia sol affectionem primam & primariam habet in artificio rei.

11 Causarum quædam simul incipiunt operari ad existentiam rei, ut *Efficiens & Materia*: quædam ab iis incepit peragunt, & rem ipsam simul existentes faciunt, ut *Forma & Finis*.

12 *Efficiens* est causa à qua motus vel operatio ad rem incipit & perficitur. Quoniam vero originem præbet ipsi motui, non potest in motu vel re motu facta contineri; sed vim suam tantum iis commodare solet.

13 Quamvis *Cansarum* in reali carum natura tot sint species quot sunt carum exempla, nulla tamen ex quatuor *Cansis* veras habet species, in Logica notiones; nihil enim inter illas & rem intercedit, sed proximæ causæ sunt rei existentis. Efficiens ergo non habet veras species.

14 Distinguuntur nihilominus modis quibusdam; quorum illa est natura, ut eidem efficienti possint convenire: ejus tamen affectionem in arguendo effecto, multum varianc.

15 Varii modi efficientis apparent, aut in effecto, quod vel facit ut sit, & dicitur *procreans*, vel ut potro sit, & *conservans* nominatur; aut in *adjunctis*, quia tunc vel aliis ejusdem generis & ordinis rem quampliam dat effectam, & dicitur *solitaria*, vel cum aliis, quæ dici potest *concessa*, ubi vel pares vires adferunt, vel una praedit, & dicitur *principalis*, aliæ subequentur, & *adjuvantes* vel *ministræ* dicuntur, quorum etiam peculiaris quadam modus est in *instauratis* esse infimum locum habent, quia non cum sua vi cogunt ad effectum producendum, quam se praebent ut aliena vi agantur, ut denique in ipsa vi seu facultate agenti, que vel est interna, unde efficiens dicitur *per se*, sive *in-*

8 G. AMESII *Demonstratio*

tura sive *confilio* agat: vel *externa*, unde
efficiens dicitur *per accidens*; sive *necessitate*
coacta agat, sive *fortuna* errans à suo scopo

16 *Materia* paratur, disponitur, atque
adeo moveatur ab efficiente ad formam
recipiendam: proxime igitur ad efficientem
accedit ordine, & formam antecedit
ut principium potentiae & perpetuationis.
Ingreditur in rem non vi sola sed & rea-
litate sua partem essentiae constituens in-
terne: est igitur causa *ex qua res est*, tan-
quam ex fundamento ædificii totius, que
etiam formæ existentia & actio solem
corroborari. Nullis modis distinguitur,
quia licet vis variis modis ab efficiente
conferri potest, ipsa tamen realitas mate-
riæ non nisi realiter communicatur. Di-
stinctio illa in *primam* & *secundam*, &c.
non est Logica, quia variam notionem ve-
rationem realitatis materiæ non contine-
sed ordinem solum materialium prin-
piorum quæ non sunt hujus disciplinæ.

17 *Forma* permeat totam materiam, &
esse illud proprium confert quod res ha-
bet, ultra illam communem naturam
quam habet à materia. Variæ res possunt
eandem efficientem & eandem materiam
habere, sed non eandem formam. hinc
Forma est causa per quam res est id quod est.

18 *Forma*

18 *Forma* tria habet officia, 1. Determinate rem constituere, unde *forma* vocatur. 2. Essentialiter eam distinguere, unde appellatur *differentia*. 3. Elicere operationes & actiones quarum est principium, unde *actus* nominatur.

19 *Finis* exurgit ex coniunctione materie & formae, & est illa bonitas vel perfectio rei qua est ad operationem & usum apta.

20 Bonitas haec in efficientis intentione, est *adjuvans causa*; usus ad quem tendit, est *effectum*; res vel persona cui inservit in uso, est *objectum*: ad haec tamen omnia propter affinitatem, *finis* nomen solet applicari: bonitas vel aptitudo ad uso est proprie *finalis causa*; appetitio ejus impellens efficientem, est *finis intentionis*; usus est *secundarius finis cuius*; res vel persona ad quam spectat est *finis cui*. & in his omnibus generibus, unus aliquando *finis operis* dicitur, & alius *operantis*: sed scopus operantis à natura operis alienus, per accidentem, tantum *finis* dicitur *operationis*.

21 Quamvis cause distinctæ sint essentia & definitione, res tamen quæ vi causarum fit unicam habet naturam, quæ licet arguatur à singulis causis, tamen ab efficiente ut à principio quod primam vim exerit

10 G. AMESII *Demonstratio*

exerit ad ejus productionem, nomen habet *effecti*.

22 *Effectum è causis* existit. existere vero plus aliquid in se habet quam esse: atq; adeo dicitur esse ab efficiente, ut *effectum*, ex materia, ut *materiatum*; per formam, ut *formatum*; & propter finem, ut *finitum*; non autem *existere* nisi ex causis omnibus.

23 *Essere* rei fluit à qualibet causa: *essentia* à materia & forma, quæ idcirco dicuntur *causæ essentiales*: *existentia* pendet ab omnibus causis simul concurrentibus ad esse & *essentiam* rei completam: *subsistencia* connotat etiam adjuncta, & *consistencia* membra.

24 *Effectum* duos habet gradus (quorum unus est alterius causa) *motum* procreationis aut conservationis, & *remotam*, sive procreatam, sive etiam conservatam.

25 Rei jam effectæ & è causis existenti, accedit semper aliquid ab essentia & causis ita distinctum ut ad modum ejus pertineat solum, vel ad bene esse, & accidentale ejus complementum; hinc fluunt notiones *subjecti* & *adjuncti*.

26 *Subjectum* natura præcedit ut substratum quid, cui adjunctum est adventitium quid præter essentiam accedens. quz unica

unica subjecti ratio tam simplex est & invariabilis, ut quamvis discrimen latum sit inter receptaculum & objectum, nec non inter recipiens in se ac ad se, & objectum materiale ac formale, &c. tamen veræ species non dantur subjecti, nec modorum differentiarum nisi aut mancæ aut alienæ.

27 *Adjunctum* illud est quod rei ex causis existenti, vel substratæ adjungitur: sive sit receptum sive occupatum, sive inherēs si e adhærens, sive proprium sive commune.

28 In ipsis argumentis consentaneis, *categorīa* est eorum omnium quæ unum vel idem dicuntur, vel communis locus continens primos & simplices fontes omnis unitatis vel identitatis: quæ enim dici solent *eadem genere* sunt eadem materia & forma communi sed non ultima: *eadem* (ut loquuntur) *specie* sunt eadem ultima forma communi; *eadem numero* eandem habent formam singularem; *eadem tempore* idem habent adjunctum; *eadem loco* idem subjectum.

29 Ex iisdem etiam fontibus oritur secundario dissociatio rerum inter se: quæ enim non sunt eadem *causis*, *effectis*, *subjectis*, vel *adjunctis*, illa dissociantur, vel dissentient inter se; idque levius aut gravius pro ratione distantia quam habent ab unitate.

12 G. AMESII *Demonstratio*

unitate. in omnibus autem binis rebus est & consensio & dissensio; consensio per affirmationem unitatis, dissensio vero per negationem ejusdem.

30 Cum *Dissentaneorum* ratio in dissociatione aut divisione consistat, & eorum unum in sua propria natura non pendeat ab altero qua *Dissentaneum* est, quoad esse, existere, vel sciri, idcirco sunt & qualis luminis & æqualium utrinque virium in arguendo; quapropter etiam uno nomine, unaque definitione per singulas species continentur. quæ omnia longe aliter se habent in *consentaneis*. in ipsa tamen naturali accommodatione qua eorum affectio exercetur, illustrant sese mutuo vi ipsius dissensionis.

31 Dissociatio rerum dupli gradu fit: quædam enim ita dissociantur ut possint consociari, quoniam externe tantum dissentunt & sola ratione, vel respectu aliquuj argumentalis affectionis, in qua convenire possent ex natura sua: & hæc appellantur *diversæ*, quia quasi divertunt & secedunt paululum à se invicem sine alienatione constante. Quædam autem ita dissociantur, ut non possint consociari vel conjungi, quoniā interne etiā dissentunt, ac reali natura sua, id est, ipsa materia vel forma:

forma: & hæc vocantur *opposita*, quia non divertunt solum unum ab altero, sed & alienationem talem inter se exercent, ut positio unius oblistat cæterorum vel alterius positioni, in eadem re, secundum eundem respectum, partem, eodem tempore.

32 *Opposita* semper debent ita considerari ut lex illa observetur, *eidem secundum idem, ad idem, & eodem tempore*. alias non dissentiant re: sic autem considerata, tam realem habent dissensionem, ut unius affirmatione cogitata & statuta, alterius negatio cogitetur & statuatur necessario, contraq; uno negate cogitato, alterius alijus affirmatio statuatur. quæ simul affir-matur, aut simul negātur, non sunt *opposita*.

33 Eorum quæ re dissentiant quædam longius à se invicem distant, & remotiore solo genere continentur, atque adeo leviorēm habent oppositionem; non sit enim directe per proximas formas propter illam separationem, unde etiam *disparata* dicuntur, quasi disperata, quorum unum multis pariter vel eadem ratione potest opponi, quia per illam distantiam remotam locus datur interventui multorum; & nihil est quod separatur ab una sola re: quædam continentur sub proximo genere & sub eo pugnant quasi

14 G. AMESII *Demonstratio*

quasi cominus contra se invicem per suas proximas formas, unde *Contraria* dicuntur, quæ duobus plura non sunt, quia licet unum à pluribus & que separari possit, non potest tamen ferri in plura ita ut recto quasi intuitu vel facie ad faciem se invicem perant; neque proximis formis oppositi possunt quæ pariter opponuntur aliis remotis.

34 *Contraria* est rei positio tum positioni alterius cum illo pugnantis, tum etiam ejusdem rei negationi: illa sunt *contraria affirmativa*, hæc *negativa*.

35 *Contraria affirmativa* vel ita opponuntur inter se ut confessionem summam habeant dissensionis suæ quasi fundatum substratum, qua unum ad alterum referunt; vel pure & directe pugnant unum adversus alterum: illa dicuntur *relata*, hæc *adversa*.

36 *Relata* cum ita considerantur ut oppositionis lex (de attributione eidem, &c.) observetur, tum sunt contraria propter contrarium utrinque situm; cum vero considerantur ut duæ res inter se mutuo affectæ, tunc maximum habent consensum, ut mutuam coexistentiam causantia.

37 Tota natura unius relati (qualis) fluit ab affectione alternante qua spectat

spectat alterum & ab illo spectatur, ita ut unum alterius (per mutuas quasi vicissitudines) causa sit & effectum. duæ sunt enim partes omnis relationis; quarum unafluuit ab uno termino, & altera ab altero, ac in oppositum fertur, ex quibus una affectio mutua coalescit.

38 In *relatis* igitur quoad ipsam affectionem alternantem totam non est prius & posterius, sed simul sunt natura: quia unum non magis alterius est causa vel effectum, quam alterum est ejus.

39 Quoniam vero essentia unius fluit ab altero, non tantum æque manifesta sunt, ut omnia *Dissentanea*; sed etiam ut cause ratio postulat, scientia unius oriatur semper ex alterius cognitione.

40 *Adversa* nullam consentaneam affectionem habent admixtam (ut *relata*) sed perpetuo pugnant quounque modo considerantur, idque in linea directa quæ diametro.

41 *Adversa* omnia (qua talia) sunt immediata. cum enim opponuntur mei, non sunt *adversa* sed *disparata*. virtus media opponitur adverse generi vitiorum tremorum, sive nominatio sive innominatio; extremis ipsis tantum disparate. liberalitas adversatur illiberalitati sumptuæ

16 G. AMESII *Demonstratio*

sumptæ generatim, avaritiae autem & effusioni speciatim consideratis opponitur tantum disparate.

42 In *contrariis negantibus* non sunt duæ res positæ, ut in *affirmantibus*, sed affirmatio & negatio unius ac ejusdem.

43 Hæc autem negatio vel est infinita quæ negat illam rem ubique, ac potest affirmari de qualibet alia re præter illam quam negat, & tum sunt *contradicentia*: vel negat eam tantum in illo subjecto, in quo per naturam potest inesse, & tum sunt *privantia*; unde sequitur *privantia* maxime omnium dissentire: quia privatio tollit rem cum inimicitia tam adversa ut nihil aliud in ejus locum relinquat, quod contradicton non facit.

44 Ut ad *consentanea omnes modi identitatis*, sic ad ista *dissentanea* simplices omnes differentiæ modi debent referri.

45 Res ex causis existentes adjunctis ornatae, & à cæteris rebus disjunctæ, inter se committi solent, ut eorum estimatio fiat secundum aliquod tertium in quo consentiunt vel dissentiunt: unde *comparatur* dicuntur, & res ipsæ, & rationes illarum quibus conferuntur.

46 *Comparatorum unum non est natura sua notius altero* (quæ *consentaneorum est ratio*)

ratio) neque luminis æqualis quoad res ipsas (ut omnia *dissimilares*) nedum ut essentialis unius ratio pendeat ab alterius cognitione per alternationem æqualem (ut in *relatis*) sed comparationis vi quasi libra æstimationis utriusq; quoad rationem in qua comparantur æque nota sit utrinque. quamvis ex rerum natura ante explorata alterum altero alicui notius esse solet. Quemadmodum autem in rei pondere ac valore æstimando aliquando signum appositum vel impressum satis habetur, saepe tamen ad bilancem vocatur, & ipsa in una lance locata, opponitur in altera pondus idoneum ad librandum: sic se res habet in collatione rationum.

47 Duo igitur sunt modi comparationis, aliquando enim implicite fit & saepe per notam aliquam brevem, unam vel plures: aliquando explicatius in partibus disjunctis, quarum una *propositio* dicitur, argumentum ut plurimum complexa, altera *redditio* nominatur, rem argutam continens maxima ex parte; quamvis ea sit aliquando explicationis ratio ut *redditionis* nota tribuatur argumento, & *propositionis* rei argutæ, ut in illis *majorum* formis, non solum sed etiam.

48 Hoc

18 G. AMESII Demonstratio

48 Hoc etiam est proprium *comparatorum*, ut eorum unum si singatur, non alterum tantum factum aiguat (quod omnium argumentorum commune est) sed & verum alterum.

49 Instituitur autem *omnis comparatio* vel in gradu seu mensura, quæ est *quantitas logica*, & cum illi *paritas* vel *imparitas*; vel in ipsa natura terminorum, quæ est *qualitas logica*, & tum est *similitudo* vel *dissimilitudo*.

50 *Paria* sunt, quæ una mensura sive reale sive mente concepta mensurantur: ita ut æquilibrium faciant inter pendendum.

51 Si ad unam mensuram non convenient, tum sunt *imparia*: illud cuius mensura excedit *majus*, & cuius exceditur *minus*.

52 *Similia* sunt, quæ eandem habent naturam, vel essentialem vel adjunctam, quoniam vero eadem natura proprie non potest esse duplex, vel simul in duabus rebus, idcirco hæc identitas est in *proprietate* tantum, qua una res habet illam naturæ rationem pro sua portione, & altera etiam pro sua.

53 In explicata similitudine termini aliquando quatuor sunt re ipsa distincti, & tum similitudo *disjuncta* dicitur: aliquando

quando vero non re sed ratione tantum sunt quatuor distincti, & tum continua nominatur, quia proportio continuatur per repetitionem secundi.

54 Quorum natura non est eadem in proportione, sed diversa, illa sunt *dissimilia*. eadem igitur res quæ abolute consideratæ sunt *diversa*, comparatae spectatæ sunt *dissimilia*.

Hactenus de Argumentis primis.

55 *Orta*, ex primis tanquam ex radibus exsurgunt: quibuscum etiam candem vim habent arguendi, sed secundario & symbolice, id est comprehensive & notarum inßtar.

56 Horum autem alia simplicem habent ortum, ex uno aliquo primo, ut *Conjugata* & *Notatio*: alia compositum ex plurium combinatione, ut *Distributio* & *Definitio*.

57 In *conjugatis* est deductio nominum quæ eodem jugo vel nexu continetur: quorum unum comprehendit naturam absolutam vel abstractam, aliud naturam dependentem vel concretam, & tertium naturam activam, una cum ejus modo à prioribus fluente.

58 In *notatione* ratio redditur cur talis notati nota designetur.

59 Sequun-

59 Sequuntur illa *orta* quæ comprehendunt *prima* magis recte, magisq; *composita* ratione, ita tamen necessaria ut constituant perpetuam *reciprocationem*, non axiomaticæ tantum veritatis, quam sapientiæ lex in omnibus præceptis artium requirit; nec mutuæ solum relationis qualis reperitur in omni argumentiorum pari; sed communis essentiæ quæ est harum rationum propria, quæ realem rerum naturam notat.

60 Cujusvis autem rei natura spectatur vel ut communis est pluribus, vel ut in se se consistit ab aliis remota: illa docetur in *distributio*, hæc in *definitione*: illa enim tributionem indicat communem, hæc fines seu finitionem statuit propriam.

61 *Distributio* duo continet, viz. commune aliquid, unde *totum*; & commune pluribus, unde *partes*. *Totum* continet *partes* communitate unius formæ; *partes* divisim consideratae distinguunt totum (quæ proprie dicitur *distributio*) & collective sumptuæ constituunt totum, quæ est *indutio*.

62 Necessæ autem est ut *partes* consentiant in eo quod commune habent, & dissentiant vel differant in eo quod sunt plura, unde est quod *partes* consentire debent cum *toto*, inter se autem dissentire, & quo magis

magis hoc sit, eo sit accuratior *distributio*, maxime autem consentiunt cum proximo ioco, & sub eo maxime dissentient per contrarietatem; quæ propria est ratio principatus illius quem Dichotomia obtinet in distribuendo.

63 Pendet natura *distributionis* magis affectione *partium* ad *totum*, quam ex illa quam habent inter se: atque adeo non ex *dissentaneis*, sed ex *consentaneis* distinctiones *distributionis* petuntur.

64 Quando igitur plures causæ distinguuntur inter se in affectione ad unum effectum, vel plura effecta in affectione ad unam causam, vel plura subjecta in affectione ad unum adjunctum, vel plura adjuncta in affectione ad unum subiectum, tum pro ratione illarum distinctionum rerum distributio dicitur esse ex *Causis, Effectis, Subjectis, Adjunctis*.

65 Quia vero essentialis consensio est proprie inter causam & effectum, & in eo genere excellunt istæ distributiones quæ sunt *integri in membra*, aut *generis in species*, in ipsis igitur solis exquisita ratio minus & partium appetet.

66 In *distributione integri in membra*, membra sunt causæ singulares, rectæ, ac inter se compactæ, ac in unum redactæ, sed

22 G. AMESII *Demonstratio*

sed ita ut actu contineantur ab integrocuidant essentiam, & in quo existunt. materia igitur & forma *integri* conflatur ex materia & forma omnium membrorum.

67 In distributione generis in species, genus est nota causarum essentialium communium: existit igitur in singulis speciebus dans illis essentiam, & in omnibus communicans illis eandem essentiam: tota igitur essentia generis est in singulis speciebus; sed tota communitas vel totum genus proprie non nisi in cunctis.

68 Nota causarum communium primarum est *genus generalissimum*, nihil enim habet prius, mediarum nota est *subalternum genus*: specierum eadem est ratio, nam nota effecti medii est *species subalterna*, insimi vero est *insima* vel *specialissima*.

69 *Definitio* explicat naturam propriam rei definitæ, idque vel à causis tantum essentialibus communibus, quæ genere comprehenduntur, & propria insuper forma si queat haberi, vel ab aliis etiam argumentis reciprocis. illa *definitio* est perfecta, hæc *imperfecta* vel *descriptio*.

70 Extra artificium rei nihil arguere potest; nisi proficiscatur ab eo qui novit artificium, & ostendit quod novit. hoc autem à quacunq; persona quocunq; modo facit,

nius generis est, & *testimonium* vocatur.

71 *Testimonium* igitur ipsum in se consideratum, (id est, affirmatio seu negatio testantis de re testata) nihil habet artis aut virtutis arguendi, sed fulciri debet *argumentis artificialibus*; tantum autem valeat quantum & notitiae & simplicis veracitatis in teste appareat. aliud majorem, aliud minorem, aliud nullam vim habet.

72 *Reciprocatio* est cum rei propositæ artificialia argumenta spectantur & adfruntur, ad testimonii ac testis veracitatem arguendam.

73 Argumenta jam inventa debent ad aliam inter se disponi. Hæc igitur *Dispositio* est Logicæ pars altera.

74 *Dispositio* autem argumentorum inventorum, vel eo tendit ut judicium defiat, quod ex dispositione naturaliter manat, quasi ex flore; vel ut memoria possint retineri: hi enim tres actus rationis sunt, invenire, judicare, & memoria minere, quibus tres interni sensus inserunt, phantasia, cogitativa facultas & memoria sensitiva: secunda igitur logicæ rectissime dividitur in *Judicium* & *Methodum*.

75 Quod judicio subjicitur vel clarum & per se vel sua luce manifestum, vel

B obscu-

24 G. AMESI Demonstratio

obscurum & dubium: de manifestis judicium statim fertur cum proponuntur, de dubiis amplius deliberatur & discursus mentis habetur: unde *judicium* accuratissime dividitur in *Axiomaticum* & *Dialecticum*.

76 *Axioma* proprie notat eam sententiam, quæ omnium approbatione dignatur (vox enim existimationem & dignitatem sonat; & non male vertitur *pronunciatum honorarium*) cum igitur & illud complectatur quod *Enunciatum*, *Enuntatio*, *Pronunciatum*, *Pronuntatio*, &c. & simul etiam indicet, quænam sententia ei hac doctrina judicentur, illæ nempe quæ non indigent approbatione, sed per se fide dignæ sunt; idcirco apudissima vox est quæ huic dispositionis parti accommodatur.

77 Cum *axioma* semper lucem claram præ se ferat, proponit tantum vel declarat argumenta illa quæ vinculo aliquo inter se connectuntur; neque probat quicquam sed judicat rem esse, vel non esse; id est, declarat & exponit.

78 In hac autem dispositione argumenta vel componuntur inter se vinculo affirmato & tum *axioma* dicitur *affirmatum*, vel à se invicem dividuntur vinculo negato, & tum dicitur *negatum*. quod si idem

Hem axioma & affirmetur & negetur
num est *contradictio*.

79 Si componantur res in natura com-
positæ, vel dividantur res in natura divi-
sæ, tum axioma est *verum*: si vero com-
ponantur res in natura divisæ, aut com-
positæ dividantur, tunc est *falsum*.

80 Si quæ componuntur mutabiliter
conveniant, axioma est *contingens*, & judi-
cium ejus est *opinio*, per *opinionem* autem
non debet intelligi vacillans & dubia re-
rum perceptio, nedum assensus retentio
& suspensio, quomodo in usu vulgari sæ-
pe usurpatur, sed notio, ex contingentia
mutabilique rerum in axiomate disposi-
tum natura, in mente cum assensu con-
cepta: quæ sæpe est certa, præsertim de
præteritis & futuris, quibus etiam adhæ-
rit quædam necessitas, ratione contrarie-
tatis facti & non facti; sed hæc est alte-
rus axiomatis proprie, non ejusdem.

81 Si quæ componuntur immutabili-
er conveniant, nec esse aliter possint ex
natura sua, tum axioma est *necessarium*.

82 Necessitas veritatis hoc in loco de-
bet intelligi illa quæ est axiomatis pro-
pria: præter quam duæ sunt aliæ necessi-
ties Logicæ, quarum una est *coactionis* in
enunciandi modo, & altera *consequentie* in
syllogismo.

26 G. AMESII *Demonstratio*

83 Hujus necessitatis tres habentur gradus, qui notis honorariis designantur, primus est *χρήσις*, quo requiritur ut axioma sit omnino, ubique, & semper verum, excludens & falsa commenta, & contingentia, quæque sunt ex parte tantum vera; quæ ideo *lex* dicitur *veritatis*. Secundus est *χρήσις αὐτοῦ*, quo requiritur insuper ut partes axiomatis inter se sint essentiales, idque per se, non per aliud, excludens omnia adventitia, ut cuique rei tribuat quod essentiæ suæ debetur; quæ ideo *lex* dicitur *justitiae*. Tertius est *χρήσις αὐτοῦ*, quo requiritur adhuc, ut partes inter se convenient, primo & æqualiter vel ciproce, (sic ut aliud in eo genere prius enunciari non possit, nec illud de alio) excludens confusiones & tautologias, quæ ideo dicitur *lex sapientiae*.

84 Hæ tres leges debent observari in omnibus artium præceptis; neque ulli axiomati convenient omnes, nisi præceptum sit alicujus artis, neque ulli, nisi per accommodationem talis præcepti, vel deductionem ex illo.

85 Hujusmodi axiomatum judicium est prima verissimaque *scientia*, deducitur alicorum axiomatum ex illis est *sapientia humana*.

Talp

Tales fuerunt communes axiomatis affectiones, sequuntur species.

86 In axiomatica dispositione vel unius directus & simplex actus mentis est, quasi una linea recta duo argumenta complectens (quo modo omnia argumenta præter plenas comparationes & distributiones disponi possunt) & cum *axioma* dicatur *simplex*; vel compositus, quasi linea curva faciens quandam circuitionem, & cum *axioma* dicatur *compositum*.

87 Simplicis axiomatis vinculum vel forma est in verbo; verbum autem grammaticum non debet hic intelligi (quamvis etiam exprimi soleat vinculum una cum consequente vel ejus parte) sed logicae verbi vis mente concepta; qua argumenta disposita inter se conglutinantur & axioma totum viget ac animatur.

88 Mens differentis simpliciter enunciando, vel spectat totum illud in communione cui aliquid attribuit, & *axioma* est generale, ubi & consequens & modus attribuendi debent esse communes: vel partem eius tantum & quasi speciem, quod efficit *axioma speciale*, in quo pars illa vel incertae dubie notatur, quod *axioma particulare* constituit; vel singulariter, & propriè designatur, quod est *axioma proprium*.

89 *Generali* affirmato, quoniam includit totum antecedens, contradicitur aliquo modo per exclusionem totius; sed non immediate nec efficaciter ad constantem divisionem veri à falso, nisi per exclusionem partis alicujus, quod maxime dicitur per *axioma particulare* oppositum, *particulare* unum oppositum alteri non contradictionem facit sed distributionem; non enim idem subiectum necessario designant; atque adeo non affirmatur & negatur idem illa ratione: sed ubi pars incerta affirmatur, ut contradictione fiat, totum debet negari per *axioma generale*, & sic è contra. tunc autem semper dividitur verum à falso, ita ut verum ab una parte stet, ac falsum ab altera.

Hac lenus de Axiomate Simplici.

90 Quando argumenta duobus plurim in eodem axiome disponuntur, vel duorum dispositio multiplex est & circumducta, tum vinculum non potest esse verbum unum, sed conjunctione plurium, quæ maxima ex parte grammaticis conjunctionibus, aliquando voculis etiam relativis notatur; hoc igitur axiomatis genus *compositum* vocatur, ubi conjunctioni adhuc ret affirmatio, negatio, & contradictione, quæ dividit semper verum à falso.

91 Conjunction vero aut sensum conjungit, una cum verbis, aut verba sola conjungit, sensum vero disjungit: si sensum conjungat, *axioma* dicitur *congregativum*; si vero verba tantum, *segregativum*.

92 Quæ sensum conjungit vel id necessario facit, partem unam alligans alteri quasi attrahente nexu, quod *axioma* est *immemorandum*: vel non necessario, & sine dependentia ulla partes inter se collateraliter tenentur quasi jugo vel copula æquali, quod genus axiomatis dicitur *copulatum*.

93 In *axiomate copulato* illa præcipue & maxime proprie conjuguntur quæ vel solent vel possunt separari (ut Cæsar dominus fuit & pugnax) cuius dispositionis vel vinculi nota vel est conjunction grammatica copulativa (ut, ac, &, etiam, item, nec non, quoque, que, atque, itemq; neque) vel adverbia cum conjunctionibus conjuncta, (ut, simul, una, pariter, &c.) vel denique relationum illarum particulæ, quæ pertinent ad plenas comparationes, sive sint qualitatis sive quantitatis.

94 Tota vis *axiomatis copulati* est in ipsa copulatione: verum igitur non est dicendum, nisi in copulatione partes omnes verae sint: falsum vero si vel una sit falsa. que igitur contradicitur copulato per

30 G. AMESII *Demonstratio*

unius partis exclusionem, ac per omnium remotionem: imo talis remotio non est copulationis vel copulati axiomatis, sed partium negatio, quæ non semper dividit verum à falso.

95 In *connexo axiomate* disponuntur illa, quæ inter se concatenatione quadam cohærent, continua vel contigua serie, quæ unum alterum post se trahit aut inferit quadam necessitate. exprimitur hæc illustratione per conjunctionem connexivam sive finitam &c. vel per relationem consequentiarum, cum hoc tum etiam illud.

96 Connexionis necessitas hic spectatur sola: quæ potest esse vera ex partibus falsis, quemadmodum & falsa ex partibus veris, quoniam ex vero nil nisi verum, nec tamen ex quolibet quidlibet sequitur a pender, contradic̄tio igitur est per quamlibet consequentiarum negationem.

Hæc de Congregativo Axiomate.

97 Conjunctiones segregativæ vel segregant non necessario, ea quæ solent vel possunt convenire discernentes, unde *axioma* dicitur *discretum*, præcipue ac proprie continens diversa: vel necessario, ea quæ non possunt convenire per disjunctionem separantes, unde *axioma* dicitur *disjunctum*, præcipue ac proprie opposita disponens.

98 Dis-

98 Discretæ conjunctionis vel scilicet coniunctionis notæ sunt, autem, sicut at, interea internum, ut, vero verum, nunc tamen eis, tamenque, quamvis, extraquam, praeterquam.

99 Discreto sic propriæ per unius partis affirmationem (realem vel fictam) & alterius negationem : quæ ambæ debent esse veræ in vero *discreto*, cum autem hoc modo segreget ea quæ videri potuerint conjuncta, in distinguendo præcipue adhibetur, & contradicit copulato connexioque, vel potius contradictionis eorum est consequarium.

100 *Disjunctum axioma* sic appellatur ut εξοχια, quia necessariam distinctionem per le ferre solet, potest autem *disjunctum axioma* esse necessariæ veritatis, ex partibus non necessariis, & non necessariæ, ex parte aliqua necessaria. hujus enim axiomatis veritas pendet ex necessaria parium disjunctione; sicut veritas connexiæ earum simili connexione.

101 Hic significatur unum esse verum & non nisi unum : quia non est legitime *disjunctum axioma*, si ullæ partes inter se convenient, nec verum, si enumeratio non sit plena: ex hac autem enumeratione plena, argumenta disposita rationem habent oppositionis immediatæ.

102 In distributione generis in species si ratio habeatur confessionis quæ est inter totum & partes, *axioma est copulatum*: sed prout spectatur partium inter se dissensio, *axioma est disjunctum*.

*Hactenus de Judicio Noetico, sequitur
de Dianoetico.*

103 Cum veritas aut falsitas axiomaticis non est per se clara, sed obscura vel dubia, sive in se, sive ipsi cui fides ejus est facienda, tum *questio sit: circa quam exercet se mens hominis cursitando, vel transmitendo se ab uno ad aliud, ut faciat rem claram, aut inferat ei lucem;* hæc est dia noetica ratio *syllogismi*.

104 Illatio *syllogismi* semper est necessaria vi dispositionis, quamvis nulla sepe pars ejus in sese considerata necessario sit vera: hæc est *necessitas consequentiae, & necessitas ex suppositione vel hypothesi.*

105 *Questio inferenda continet semper argumenta duo; de quibus non liquet utrum conjungenda sint an potius disjungenda.* hoc ut appareat tertium aliquod argumentum adhiberi debet, quod cum illis duobus dispositum illorum concordiam aut discordiam palam efficere possit: tria igitur sunt argumenta in omni syllogismo; non pauciora, neque plura possunt esse:

ſe : quia tum inferrent etiam plura, non unum illud quod in dubium vocatur : unum tamen argumentum variis terminis contineri potest: ſicut etiam arguments variis sub uno termino ſæpe latent, qui variam habet significationem.

1:6 Tertium argumentum diſponendum eſt cum utraque parte quæſtionis, et lucem & vim adferat illi diſpositioni ac affectioni, quam habent inter ſe. diſponitur imprimis cum conſequente (ſaltem) ejus parte, quæ p̄cipue conſtituit quæſtionem; & illa diſpositio p̄eponitur tanquam fundamen tum ratiocinationis, unde propositio vocatur; ex qua affumitur tertium argumentum, & vel per ſe, vel cum antecedente parte quæſtionis ſecundo in loco diſponitur, quæ pars idcirco affumtio nominatur : ex quibus infertur quæſtio ipsa, ratiocinationem totam claudens, unde inclusio dicitur.

107 Partium harum deſt aliquando uia, ut in *enthymemate*, ad illas etiam aliæ nonnunquā accedunt. ut in ſyllogismorum implicatis formis, *Sorite* & *Dilemmate*; ſed invocari ſemper debet ratiocinationis via ad unicam ſyllogiſmi formam : p̄ter quam nulla eſt alia diſpositio, cuius vi, neceſſario conſequentia vel conclusio efficiatur.

108 Dispositio quæstionis cum argumento tertio, est vel plane simplex & per partes consequentis nempe in propositione & antecedentis in assumptione, cujus rationis syllogismus est simplex: vel composta, totius nempe quæstionis in propositione. quæ ratio est compohti syllogismi.

109 Si tertium argumentum in simplici syllogismo consentiat cum utraq; parte quæstionis, cum syllogismus debet omnibus partibus affirmari: si cum consequente sola cum sola proposicio, si cum antecedente sola, tum sola assumptio affirmatur & pars reliqua una cum conclusione negatur: quæ enim in aliquo tertio convenient, convenient etiam inter se, & quæ in eodem tertio dissentient, dissentient etiam inter se. ex utraque antecedentis parte negata nullus conficitur syllogismus: quoniam illud quod dissentit ab utraque parte quæstionis, neque consensionem neque dissensionem eorum inter se ostendere potest: similis est ratio utriusque particularis, nullam enim connexionem habent, sed scopas assolutas & quatuor argumenta.

110 In simplici dispositione prima illatio est quasi à specie ad genus & dicitur syllogismus contractus, quia tali forma semper

per fere occurrit; in quo tertium argumentum est species vel quasi species prioris termini in quæstione: atque ideo præcedit in utraque parte; est enim angustior utroq; termino: ideo etiam assumptio affirmatur, in qua antecedens pars quæstionis tribuitur tertio argumento tanquam speciei suæ: idcirco etiam conclusio est particularis, quia species non infert iecum genus nisi ex parte, vel particulariter ut pars ejus.

111 Secunda illatio est quasi à genere ad speciem, & vocatur *primus explicatus*; argumentum enim est quiddam confusus quam vel consequens vel antecedens; atque ideo sequitur in utraque parte; ideo etiam concludit semper negative, quia consensio generalis non efficit consensionem specialem, sed dissensio generalis dissensionem efficit specialem.

112 Tertia illatio est quasi ab affectione medii alicujus inter genus & speciem, ad affectionem eorum inter se, & dicitur *explicatus secundus*; in quo argumentum tertium est angustius quid. & quasi species consequentis, arq; ideo præcedit in propositione, & latius quid vel quasi genus antecedentis, arq; ideo sequitur in assumptione: quia consensio medi cum superiore

re

36 GAMESII *Demonstratio*

re non efficit illud cum inferiore consentire , nisi idem etiam cum inferiore consentiat; neq; dissensio ejus ab inferiore , & consensio cum superiore , facit ut illa inter se dissentiant, ut *animal, homo, equus.*

113 In ipsis explicatis quoniam consequens pars quæstionis habet rationem vel generis vel speciei ad tertium argumentum , & ejus vi debet applicari ad antecedentem , ideo propositio debet esse generalis ; vel propria quæ ad generalis rationem accedit : conclusio autem est vel specialis vel propria , si antecedentis alterutra pars talis fuerit : quia medium nullum affectionem extremorum inter se ostendere potest ulterius quam afficitur ipsum erga utrumque.

Sic fuit Syllogismus Simplex.

114 In composita syllogismi dispositione quæstio & argumentum simul ingrediuntur propositionem : necesse ergo est , ut tota vis illationis in eadem comprehendatur : hoc vero fieri non potest in simplici axiomate , nec proprie in negato ; quare *syllogismi compositi* propositio debet esse affirmata & composita.

115 Ex propositione vel assumitorum tertium argumentum , ut concludatur quæstio : vel tollitur tertium argumentum

tum

tum in assumptione ut tollatur quæstio
in conclusione: tollere autem est contradic-
tionem ponere maxime directam.

116 Requiritur etiam ut necessitas sit
in illatione: hæc vero non proprie inest
axiomati copulato, aut discreto, illud enim
congregat, hoc segregat non necessario: in
connexo autem necessaria est connexio;
& in disjuncto est necessaria disjunctio:
syllogismi igitur *compositi* propositio est
aut connexa aut disjuncta, atq; adeo *syl-
logismus* ipse vel *connexus* vel *disjunctus*.

117 In axiome connexo quia conse-
quens semper perhibetur verum idq; non
absolute & simpliciter, sed ex suppositione
antecedentis; idcirco non sequitur ratio,
à remotione antecedentis ad remotionem
consequentis, aut à positione conse-
quentis ad positionem antecedentis; ex
falso enim verum sequi potest: sed à posi-
tione antecedentis ad positionem conse-
quentis, qui est *connexus primus*; & à re-
motione consequentis ad remotionem
antecedentis, qui est *connexus secundus*,
quia ex vero nil nisi verum sequitur.

118 In disjuncto axiome, quia ne-
cessitas non est ex suppositione aliqua sed
absoluta; ideo valet hic illatio à remotione
unius (sive antecedentis sive conse-
quentis)

38 GAMESII *Demonstratio*

quentis) ad positionem alterius, qui est *dījunctus primus*, & à positione unius ad remotionem alterius, qui est *dījunctus secundus*: ratio prioris est quia in axioma.e *dījuncto* significatur unum esse verum: ratio alterius est, quia unicum.

119 Post *Judicium* sequitur *Methodus*; memoriam enim non recte tenentur, nec ad memoriam recte disponuntur, de quibus prius non recte judicatur.

120 Ad *methodū* igitur tam *inventio* quam *judicium* concurrunt: & hac ratione *methodus* utimo in loco doceatur & exercetur.

121 Dispositio est axiomatum propriæ, non argumentorum, nisi qua in axiomatis includuntur; neque syllogismorum, nisi quatenus axiomatis inserviunt.

122 Hæc axiomata debent semper esse homogenea, id est, ad eundem finem, & ad idem objectum sub eadem communione spectantia.

123 Inter illa *methodus* observat ordinem prioris ac posterioris.

124 Prius axioma cum posteriore conjungitur in *methodo* vi conjunctionis axiomaticæ, vel expressæ vel implicitæ.

125 Prius in *methodo* est, quod clarissimum est, & lucem adfert prærequisitam ad sequentium intellectum. tale autem est, quod prius est natura.

126 Prius

126 Prius & clarius natura, est vel causa respectu effecti, vel subjectum respectu adjuncti, vel commune respectu minus communis.

127 Cum autem progressio naturæ sit ab intentione finis, per media, ad consequentem finis intenti; sic etiam artificiosa progressio est à fine & officio totius indicata per partes, ad finis & totius perfectionem.

128 Resolutio igitur & compositio non sunt duæ methodi, sed duæ actiones, quæ possunt in uno axiome exerceri, & in hac unica methodo quodammodo observantur ambæ.

129 Cum scopus differentis non est simpliciter docere, sed delectare, movere, decipere, tum *cryptæ* hujus methodi est exhibenda, transponendo, egrediendo, commorando, & omnia ad consilium dicentis, & auditorum ingenium prudenter accommodando.

Per Logicam hunc in modum exercitam, intuemur quicquid rationis ullo modo circa ens quocunque versatur. Occurrunt enim primo simplicia rationis, deinde eorum dispositio: simplicia illa vel sunt in ipso artificio & fabrica rei
vel

vel extra illam. primo artificium rei nosse oportet priusquam testimonium de illa vel accipiamus vel prohibeamus. simplicia in artificio rerum sunt vel prima, vel secundaria quæ ex illis oriuntur. Illa primo intuemur ut sunt in se, antequam comparamus cum aliis. & in se, prius quid sint, quam quid non sint. quid sint, tam in essentia & existentia, quam in subsistentia, complementis & ornamenti. ubi sic intuiti sumus quicquid ad rei consummationem spectat, inde videmus non esse rem aliam, sed differre ab omnibus; ab aliis leviore diffensione, ab aliis majore: neque tantum ab aliis rebus differre, sed etiam à nihilo, vel negatione sui. Post contemplationem hanc, qua consideravimus quid res sit, & quid non sit, comparamus eam cum aliis vel in gradu, vel in natura sua, & reperimus æqualem, vel inæqualem, similem vel dissimilem. Cum sic intuiti sumus illa qua prima sunt in artificio rei, secundaria quadam consideratione ad ea deflectimus quæ ab iis oriuntur: contemplantes denominationem rei, ab argumento aliquo essentiali vel complementali, una cum nominis ejus ad alia cognatione: deinde communitatem illam, quam eadem res habet

habet in consentiendo cum multis : quomodo effectum unum sit respectu multarum causarum, vel una causa respectu multorum effectorum, vel unum adjunctum respectu multorum subjectorum, vel unum deniq; subjectum respectu multorum adjunctorum. Hac autem in consideratione, videmus rem esse integrum, consistens in suis membris , quæ nihil aliud sunt nisi symbola , seu comprehensiones causarum: deinde ut speciem certi generis, quod continet easdem speciei causas, quas membra continent integri, sed alio modo. Postremo postquam prima & secundaria contemplatione rem sumus intuiti , tam intra quam extra, sursum deorsumque, & ad latus speculando, & naturam ejus penitus quasi pervasimus ac penetravimus, tum limitamus illam, & certa definitione fines essentiæ circumducimus: eosque vel proprios designamus materia scilicet & forma, in definitione perfecta: vel quasi circumscriptione linearum quoisque pertingant ostendimus in descriptione. Post horum omnium contemplationem, tum de rei natura vel perhibere testimonium vel accipere licet secure.

Hæc simplicia rationis postquam inventa fuerint, congruenter naturæ suæ dispo-

42 G. AMESII *Demonstratio*

disponimus: idq; vel primario ad judicium vel secundario ad memoriam. Ad judicium tentandum disponuntur argumenta prout sua propria luce apparent; & in re manifesta sententia statim fertur; sive illa conjungantur, sive disjungantur; sive simpliciter, sive compositè hoc fiat. si vero in dubio res versetur, tum ad lucem & fidem faciendam, auxilium petitur à tertio aliquo argumento, quod cum illis disponitur, vel singulatim, ut in simplici syllogismo, ut lumen singulis admovatur; vel coniunctim, ut in composito. Post quam rerum coagitationem, certum judicium fertur tanquam de re manifesta.

Secundaria dispositio ad memoriam est in methodo: qua disponuntur argumenta axiomatis inclusa, & vel per se, vel ope aliorum judicata, eo ordine quem habent in sua natura.

Videntes igitur Logicæ virtutes, sedulo studeamus oculum rationis nostræ per hanc propriam ejus reglam directum habere, & exerceamus nosmet ipsos ad hanc rationem, ut omnia in omnibus distincte contemplari, certo judicare, & constanter meminisse possimus.

F I N I S:

ci-
ju-
gu-
&
ur;
ur;
at.
lu-
eti-
um
m-
no-
ito.
um
sta.
est
nta
ope
ent

du-
per
cum
s ad
s di-
, &

Guilielmi Amesii
Disputatio
THEOLOGICA
adversus
Metaphysicam.

PLATO in GORGIA.

Ἡ μὴ ἐμπεῖται τέχνην ἐποίησε, οὐδὲ
ἀπεῖται τυχίν.

CANTABRIGIA,

Ex officina Rogeri Danielis, almæ
Academiae Typographi.
1646.

P E T R U S B R E S T
Artium liberalium Magister,
olim hujus Disputationis
respondens

Benevolo Lectori. S.

Fallax consuetudo (Amice Lector) modernos Philosophos ita dementat, ut contradicere antiquis scriptoribus ipsis religio sit: etiam (quod magis mirere) in rebus à veritate maxime alienis. Verum enim vero cum justi viri & liberalius ingenii sit, veritatem ab omni injuria vindicare: Endantur tibi arma, quibus acies Metaphysicorum dissipetur, ac vera Philosophia (unica que arti tribuendo, quod suum est) libertati sue restituatur. Vale ac fruere, & postquam lumen veritatis tibi affulserit, mentem sophisticis tenebris involvite finito.

T H E S I S . I.

GRANDE vitium est oculorum, quando ita hallucinantur, ut ea quæ simplicia sunt, pro geminis aut pluribus certant. Sed gravior est hallucinatio mentis, quæ in plerisque perperam philosophantibus reperitur, dum unam simpli-
cem doctrinam, duplicem, triplicem, & aliquando septuplicem sibi & aliis repræsentant.

II. Vitium hoc in una eademq; disciplina cum admittitur (utpote si generis & speciei doctrina quinque in logica trahatur, quod Peripateticis est solenne) tædium & nauseam parit intelligenti lectori. Magis tamen est noxium & intolerabile, quod integras disciplinas, variæ quæ non sunt, varias facit, ex qua hallucinatione Metaphysica tota dependet atq; consistit.

III. Quamvis autem incertæ fictionis nomen sit Metaphysica, quia necdum constat inter horum sacrorum mystas, quænam ex istis septem sententiis, quasde obiecto ejus refert & exponit Suarez, dis-
put. i. sit recipienda, certa tamen præsumptio omnium fere Metaphysicorum quod polliceantur suis lectoribus na-
turaliter.

46 G. AMESII *Demonstratio*

turalem quandam Theologiam, aliam plane ab illa, quam supernaturali revelatione traditam habemus in sacra scriptura: quod in Ethnicis philosophis non est mirandum, sed neutiquam ferendum inter Christianos, qui Theologiam in Scripturis traditam suis omnibus partibus consummatam agnoscunt.

IV. Si de hac Theologia judicium ferendum sit, prout ab Aristotele (Metaphysicorum Papa) docetur, impietatis criminis subduci nullo modo potest; quia rerum humanarum non tantum providentiam, sed & scientiam Deo auferens, Metaphys. 12. & necessitatem naturalem in volendo & agendo ipse tribuens, fatente ipso Suarezio disput. 30. sec. 16. & futurorum omnium contingentium veritatem determinatam negans (quod idem Suarez, disp. 19. sec. 10. agnoscit) fundamentum religionis penitus evertit. Cui impie sententiae (magna saltem ex parte) tribuendam videtur, quod quamvis ex schola Platonis ad Ecclesiam primitivam transferint olim praestantissimi quicunque viri (Justinus, Origines, Augustinus &c.) vix unus tamen potest nominari, qui peripateticam antea professus philosophiam, fidei Christianae veritatem postea recepit. Adeo verum est,
quod

quod alicubi Melanchton habet: *Non sapit
christianus palato Aristotelicus arguitur in-
sesto.*

V. Sed ut hoc largiamur, spectandam
esse Metaphysicam prout jam à Christianis
correcta est & limata, adhuc tamen
arguendam eam dicimus præsumptionis
imprimis adversus Theologiam Christianam,
quatenus Dei & rerum divinarum
ractionem arrogat sibi, & postea vani-
tatis, quatenus neque divini neq; humani
quidquam, id est, nihil omnino habet,
quod dicere possit suum, aut sui proprium,
ut circa quod suo jure occupetur.

VI. *Contemplatio Dei* (ait Suarez, disp. I
lit. 5. n. 44. & sec. 6. num. 32.) proprius
estius & præcipuus finis est Metaphysica, in
quo naturalis hominis beatitudo consistit.
Sed 1. hæc fictitia beatitudo talis est, ut
cum damnatorum hominum & ipsius Diabolii
miseria consistere simul posset; Dia-
bolus enim est summus Metaphysicus.
2. Si naturalis beatitudo hominis in actu
proprio Metaphysicæ consistat, tum Me-
taphysica perficit naturam hominis, quod
stiri non potest nisi omnes defectus, ob-
liquitates, & perturbationes naturales
nullat, & justitiam afferat originalem &
universalem. 3. Si beatitudo consistet in

contemplatione, tum intellectuales virtutes majoris essent perfectionis quam morales. 4. Si contemplatio Dei beatifica esset actus Metaphysicæ proprius, tum Metaphysica esset vitæ spiritualis & æternæ doctrina; ita ut non differret à Theologia Christiana, nisi gradu & modo. Hæc autem omnia & singula sunt per quam absurdia.

VII Metaphysicam de Deo & rebus divinis tractare dicunt, quatenus possunt cognosci lumine naturali: Theologiam vero Christianam de eisdem agere, quatenus per divinam revelationem cognoscuntur: illam tantum esse theoreticam, hanc etiam praedicam. Adverius quis distinguiunculas hæc habemus dicenda 1. hæc est generalis nota Metaphysicæ vanitatis quod ipsamet confiteatur se nihil tractare absolute, sed tantum sub hoc aut illo respectu & modo idem explicare, quod alibi vel absolute, vel sub alio respectu & modo tractatur. Scientiæ enim realis differentia specifica non potest esse modus aut respectus rationis in objecto. sed debet necessario esse aliquid reale. Hoc bene observat Scotus in prologo ad dicit. *Scientia non considerans subiectum suum sub ratione reali, non est realis. Absolutum & respectivum non faciunt*

sciunt unum conceptum per se sed per acci-
dens tantum. 2. Limitatio illa, quatenus
possunt cognosci lumine natura*i*, denotat
gradum tantum cognitionis, a que adeo
non magis constituit speciem doctrinæ,
quam quatenus cognosci possunt à puer*o*, ab
homine rudi, parum fano, &c. agis & mi-
nus non variant species. Logica artifici-
alis & naturalis non sunt duæ Logicæ,
nec charitas viæ & patriæ duæ charitates.
3. Lumine naturali nihil potest à priori
cognosci de Deo, sed vel per effectus vel
per argumentationem ab uno attributo ad
alium. teste Zuarez disp. 30. in prim. ho-
rum autem modorum prior, si Metaphy-
sicus sit & non Theologicus, tum meta-
physice tantum non Theologice dixit Da-
vid; Cœli enarrant gloriam Dei: & Paulus,
Iesus invisibilitas jam inde à condito mundo
et iis que fecit mente per pensa videntur.
Posterior autem modus ut à Th:ologia
removeatur, oportet ut Metaphysici inter-
dicant Theologis usu rationis, quasi ignis
& aquæ, cæterarum omnium disciplina-
rum. 4. Revelatio est quidem causa effi-
cientia Theologiæ sacræ, sed non est ratio
normalis eandem specificans, & ab aliis
disciplinis essentialiter distinguens: Si
tum alicui extra ordinem revelaret Deus

Mathematicam, aut ipsam Metaphysicam, non idcirco suam speciem exueret & in aliam transiret, sed eadem plane maneret, quæ jam est cum acquiritur naturali ratione. Lex Dei moralis per Mosen revelata, eadem plane est cum ea quæ in cordibus hominum dicitur inscripta, Rom. 2. 15. *Æterna Dei potentia & divinitas,* sive hominibus à Deo manifestata, Rom. 1. 19, 20. sive per homines revelata, sicut una & eadem res est, sic etiam unius ejusdemque disciplinæ. 5. Nihil est veri & certi de Deo & rebus divinis lumine naturali notum, quod non cognoscatur etiam ex divina revelatione, & eo nomine tractari debeat in Theologia sacra: quia ad perfectionem scientiæ spectat (ut Zuarez disp. 1. observat) integræ atq; complete subiectum suum considerare. nulla igitur necessitas adigit, ut quædam divina in alia disciplina tractentur, neq; est philosophi, vel entia vel disciplinas absq; necessitate multiplicare. 6. Ex eo ipso evinci potest Metaphysicam esse disciplinam imaginativam, quod fateatur se esse meram speculativam. Nulla etenim vera est scientia, quæ non eo tendit ut scientem dirigat in aliqua praxi. 7 Quicquid cognosci potest de Deo, illud sua natura ducit hominem

ad Deum rite colendum. Apostolus ipse
hoc diserte testatur de naturali cogniti-
one Dei per effectus, quam sibi vendi-
can: Metaphylici, quasi mancipio & ne-
ru suam. *Propterea quodcum Deum no-
nint, tamen ut Deum non glorisi averant,*
neque gratias ei egerunt. Rom. 1. 21.
Dignum est igitur omni approbatione
quod ponit Scotus in prologo ante citato:
*De Deo nulla potest esse scientia i speculati-
va, necessario enim notitia ejus conformis
et praxi aptitudinaliter.* Et hæc una for-
san est causa, cur Metaphylici homines
tam irreverenter sæpe garriant de Deo
& rebus divinis, quia professio ipsorum
est nihil curare praxin, Dicit enim
Theologia practica (ut Guilielmus Pa-
risiensis loquitur) *non tantum cavendum
esse nobis, ne falsi aliquid dicamus vel
sentiamus de Deo creatore benedicto, sed
eiam timorate, & reverenter, & cir-
cumiectis examinatissimisque sermonibus
loquendum esse nobis de ipso, qui nec spe-
ciem ullam nec suspicionem erroris ha-
beant.*

Theologia metaphysicæ hunc in modum profligata , sequitur ut ejusdem vanitas in cæteris capitibus breviter indicetur.

VIII. Versatur (ut aiunt) circa ens, quatenus est ens reale. Ens autem vel sumius ut participium, & sic idem notat quod actus existens, vel ut nomen, & sic notat essentiam rei. Essentia autem est natura cuiusque rei quæ per definitionem explicatur. Suarez disp. 2. Quibus verbis, hic neotericorum omnium, qui hujus sectæ sunt, Patriarcha clare satis restatur, doctrinam hanc totam de ente quatenus est ens ad illam disciplinam pertinere, cuius est naturæ, essentiæ, & definitionis doctrinam generalem explicare, id est, ad logicam. non temere igitur Suarez disp. 1. 1. præmonuit, Metaphysicam singularem quandam connexiōnem habere cum Dialectica.

IX. Tres sunt passiones vel affectiones Entis, ait Suarez disp. 3. Unum, verum, bonum. Quod neq; verum est, quia aliæ singi possunt affectiones æque propriæ entis omnis atq; istæ, ut durable, ubi, potens, differens, collatum, antecedens, consequens, &c. neq; i.e pertinent affectiones illæ ad Metaphysicam, sed Logicam, sicut statim apparet.

X Tam

X. Tam sublimia quidem subinde locantur de affectionibus istis transcendentibus, ut omnem rationem infra se relinquant. Unū traducit cui non opponitur multiplex, verum cui non opponitur falsum, & bonum cui non opponitur malum. Sic Suar. z disp. 4. unum ut importat negationem multitudinis seu plurium, non intrat rationem formalem unius transcendentis. & disp. 9. in rebus extra intellectum non est propria aut rigorosa falsitas, & disp. 11. num. 20. bonum & malum secundum communes rationes non habent perfectam & completam oppositum.

XI. Sed tamen ad se redeuntes unum docent esse, quod habet certam & determinatam & indivisam entitatem, convenire enti ex vi solius entitatis, ejus adjuncta negatione. disp. 4. s. 3. n. 8. disp 5. s. 1. n. 4. Cum igitur certae & determinatae entitatis ratio nihil aliud sit quam ejus definitio, sequitur unitatem istam transcendentalem esse mere logicæ considerationis. Quamvis autem unitatis hujus ratio in definitione explicetur, ejus tamen principium (sicut & definitionis) petendum est ex entitatis & essentiæ constitutivis causis. Accuratissime igitur observatur à P. Ramo logicæ cap. 10. ad finem: *Omnes modos unitatis ad consen-*

taneorum argumentorum categoriam tan-
quam ad simplices fontes referri debere, &
distinctiōnum modos ad categoriam dissen-
taneorum.

XII. Veritatem omnem in significando
ad Dialecticam pertinere, dicitis verbis fa-
tetur Suarez disp. 8. Et veritatem cognitionis
esse in judicio: Veritatem etiam in essendo
vel transcendentalem explicari posse per mo-
dum vel aptitudinalis vel actualis conformi-
tatis ad illud judicium vel intellectum cog-
noscentem quatenus unaquaeque res apta nata
est verā sui aestimationem conferre respectu
intellectus, & à veritate cognitionis transla-
tum esse nomen veri ad significandum propri-
tatem cuiuslibet entis realis, quæ etiam ex
communi omnium consensu consitit in con-
formitate invenire rem & intellectum, sive sit
intellectus ad rem, sive rei ad intellectū. Ex
quibus omnibus manifeste sequitur (quod
etiam Contarenus primæ philosoph. lib. 3.
agnoicit) veritatem omnē proprie loquen-
do esse in compositione & divisione intel-
lectus, i.e. in affirmatione & negatione ax-
iomatica, quæ ad logicam ab omnibus re-
feruntur. Suarez etiam disp. 10. l. 1. n. 19.
fatetur, veritatem esse conditionem conse-
quentem vel concorrentem objectum intel-
lectus potius, quam formaliter illud confor-
tuem

uentem: quod contra esset, si res essent vere per se, ante judicium intellectus.

XIII. *Bonum absolute sumptum* (ait Suarez disp. 10.) *nihil aliud est quam per illum, quam ens ipsum.* *Bonum alieni vel cui conveniens est passio entis.* Ex quibus nūtīat (addit ipsemet Suarez sect. 2.) *nūm importare habitudinem causæ finalis, rationem finis.* Nihil clarius dici potest Logica in rationem boni declarandam.

XIV. Præter ens, qua ens, & istas proprietates (ut appellantur) entis, Metaphysica nihil omnino tractandum habet, nisi sit de omnibus rebus & eorum specialiis proprietatibus considerare, & hac ratione omnes alias scientias devorare, quod nonnullis Metaphysicis æquum & justum videatur, apud Suarez disput. I. f. 2. n. 2. nam media illa via Suarezii (qui vult ens à Metaphysica considerari, non ut omnino præcisum detiam ut totum potentiale, prout inclut aliquo modo inferiora, atque adeo alias inferiorum rerum proprietates, sed omnes) hæc inquam via gratis insistit in quibusdam contra omnem rationem. Itur enim Suarez disp. I. f. 2. n. 14. Ita principium illud ex quo quædam rationes inferiores tractantur, alias etiam vari debere, de quibus nihil potest in

Mc-

56 G. AMESII *Disputatio*

Metaphysica dici convenienter; ut communis ratio viventis, cognoscentis, intelligentis, &c.

XV. Ratio causæ, & specierum, ac modorum ejus in omni Logica (quamvis à Metaphysicis hominibus conscripta) plene solet tractari. Neque ulla reddi potest ratio quare unius rei eadem definitiones, distributiones, & proprietatum explicationes in duabus aut pluribus tradantur disciplinis. Res ipsæ quæ sunt causæ, sparsim in omnibus artibus docentur. Relationem & habitudinem causæ ad suum effectum, Logicæ considerationis esse nemo Logicus negabit. Causationem autem vel causalitatem & influxum ipsum, quod est proprium fundamentum relationis, realem ab ipsa distinctionem habere negat Suarez, disp. 47 s. 3.

XVI. Entis finiti ratio definitione ejus explicatur: infiniti autem entis perfectionem, sc. totam omnium finitorum in se continentis eminenter (sicut Suarez notionem illam exponit disp. 28. s. I. II. 18.) Theologia sola proponit.

XVII. *Essentia & existentia entis creati in communi & abstracta sua ratione, Logica causarum doctrina accurate sat is exponit.*

XVIII.

XVIII. De supposito in divina natura & principiis naturalibus fere nihil dici possatetur Suarez, disp. 34. s. 1. In natura creata, suppositi vel personæ doctrinae etiamdem scientiam spectat cum natura intellectuali, & ipsa anima rationali, cuius considerationem à Metaphysica ad physicam remittit Suarez, disp. 1. s. 2. 18.

XIX. Decem illa genera, vel prædicamenta, in quæ forte fortuna potius quam ratione dividunt Peripaterici ens creatum, utrum ad Logicam an Metaphysicam, vel quomodo ad utramque spectat, non ipsos prædicamentales Philosophos statutus adhuc lis magna. Sed integris variis facile apparebit unam & eandem non posse esse variorum integrorum membrum, & decem ista tam heterogenea sita ad nullam unam disciplinam pertinere: sed substantiam creatam absolute statam, una cum qualitate sua esse Physicæ considerationis; Quantitatem similiatione objectum proprium Matheleos; rationem esse Logicum argumentum; rationem peruinere ad effectum; passionem ad subjectum; ubi ad subjectum; & cum, habitum, quando ad Adjunctum logicum.

Ergo

Ergo

Revera Commentarius ille qui dicitur
 τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ ad docendum vel dis-
 cendum nihil habet compendii. Plutarch.
 in Alexand. Theologiam vero, quam Ari-
 stoteles in Metaphysica docet, impietatem
 omnium impietatum maxime detestabilem
 & execrabilem esse confirmo; flagitium-
 que inexpiable statuo, in Christianis qui-
 busdam scholasticis, etiam (quod magis mi-
 rere) purioris Theologie studiosis, confir-
 mare publicatis scriptis, Metaphysicam A-
 ristotelis Christianae religionis tanquam co-
 lumnam quandam esse. Petrus Ramus in
 præfat. ad Scholas Metaph. Hisce adjun-
 gimus illud Nicolai Beraldi Anno 1516.
 Qui sophisticis nugis, & frivolis argutias
 dediti, non rebus ipsis, sed rerum umbris
 falsisque imaginibus inhaerent, longe fallun-
 tur, totaque (quod dicitur) errant via.
 Non enim studiosorum ingenia exacunt
 captiunculae istae, & tricæ spinosæ, (ut ple-
 risque persuasum est) sed mentis succum
 omnem exhaustint, adeoque à pietatis flu-
 dio abduxere nonnullos.

F I N I S.